

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek aan de Oude Baan te Dilsen-Stokkem

Annelies De Raymaeker
Caroline Dockx

Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba

2.1 Administratieve gegevens

Verstoorde zones: Geen

Het projectgebied ligt in een ruimere regio die in het verleden interessant voor bewoning is gebleken. Vele vondstmeldingen en enkele prospecties of opgravingen hebben reeds een menselijke aanwezigheid aangetoond vanaf de steentijd. Er zijn echter geen elementen die wijzen op een hoog potentieel voor prehistorische artefactensites. Het projectgebied wordt op de geomorfologische kaart van de Maasvallei gesitueerd in een oude meander van de Maas, die gedateerd wordt in het Holoceen. Hierdoor gaan de Pleistocene sedimenten sterk geërodeerd zijn door de activiteit van de rivier. Er is echter niet geweten wanneer deze meander werd gedempt en of dat er door erosie van de hoger gelegen delen ten westen een afdekking is gebeurd. In principe is de aanwezigheid van grondsporensites vanaf de metaaltijden mogelijk.

Voor de middeleeuwen is de verwachting eerder laag, gezien de gekende historische bewoning zich ten westen en ten noordoosten van het projectgebied bevindt. Op historische kaarten wordt het projectgebied ingenomen door heide en weiland.

De informatie die tijdens het aanbevolen archeologisch (voor)onderzoek wordt verzameld, kan in de toekomst worden uitgebreid tijdens de volgende fasen van het geplande project. Hierdoor bevat het onderzoek veel potentieel tot kenniswinst.

Bodemkundig is het projectgebied gekarteerd als akkerland en bevinden er zich matig natte tot matig droge zandleemgronden zonder profielsedimenten.

Eerst wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijke profielputten	Ja	Het projectgebied wordt op de geomorfologische kaart van Paulissen gesitueerd in een oude meander van de Maas. Het is hierom aangewezen op voorafgaand het proefsleuvenonderzoek een onderzoek door middel van landschappelijke profielputten uit te voeren zodat de aardwetenschapper de complexe bodemopbouw kan verifiëren.
Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren.
Veldkartering	Nee	Binnen dit onderzoek biedt deze methode geen meerwaarde en zal dit vermoedelijk niet tot kenniswinst leiden.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Omwille daarvan, en de verwachting dat er geen complexe verticale strategie aanwezig is, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Om beter ruimtelijk inzicht toe te laten is het nodig een groter percentage van het terrein (12,5%) te onderzoeken dan de voorgaande onderzoeksmethoden, wat resulteert in een grotere schadelijke impact op het bodemarchief. Deze methode is echter niet overdreven schadelijk te noemen. Ondanks de grotere schadelijke impact op het bodemarchief is deze onderzoeksmethode nodig om verdere uitspraken te kunnen doen over de eventuele aanwezigheid van een archeologische site op het terrein.

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria. Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een landschappelijk proefputten- en een proefsleuvenonderzoek.

Het terrein is momenteel niet in eigendom. De aankoop van de percelen geldt onder opschortende voorwaarden, de voorwaarde zijnde dat er een verkavelingsvergunning kan worden bekomen. De huidige eigenaar van het terrein heeft geen toestemming gegeven om archeologisch vooronderzoek te laten uitvoeren. Het vooronderzoek kan dus enkel in uitgesteld traject uitgevoerd worden.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveau's aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Kunnen de gegevens uit het vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek bevestigen, verfijnen of bij te sturen op vlak van de opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periode en aard van de site bijvoorbeeld?

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveau's?
- Zijn er meerdere niveau's vast te stellen?
- Waar ligt/ lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre kan de oude meander van de Maas bodemkundig worden vastgesteld?
- Is er sprake van een afdekking door erosie van de hoger gelegen delen?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Zijn er, ondanks de lagere verwachting voor de middeleeuwen, toch sporen uit deze periode aanwezig?
- Kan een link gelegd worden tussen de aangetroffen archeologische site en eerder gekende sites in de omgeving?

- een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

Fig. 3.1: Synthesepan met aanduiding van de zone die geselecteerd is voor verder onderzoek.

2.3.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek is hoofdstuk 7.3.3 en hoofdstuk 8.6 van de Code van de Goede Praktijk van toepassing.

De proefputten hebben een oppervlakte van 4 x 4 m en worden zodanig aangelegd dat ze een beeld kunnen schetsen van de bodemkundige opbouw ter hoogte van de meander. Op het voorgestelde proefputtenplan staan drie putten voorgesteld op basis van de geomorfologische kaart: één ten westen van de meander, één op de grens tussen de meander en het hoger gelegen deel en één midden in de meander. Conform de CGP wordt de aanwezigheid van een aardkundige aanbevolen. Op basis van het landschappelijk proefputtenonderzoek kan de onderzoeksmethode voor het proefsleuvenonderzoek zoals hieronder omschreven eventueel worden bijgestuurd. Omwille van praktische en financiële overwegingen wordt aanbevolen om beide onderzoeken opeenvolgend uit te voeren (i.e. op dezelfde dag).

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk (CGP 8.6). Wat betreft het ruimtelijke patroon van de proefsleuven is echter enkel een regelmatige ruimtelijke spreiding vereist. De keuze van de breedte en lengte van de proefsleuven, hun onderlinge afstand, hun patroon en de oriëntatie ervan is afhankelijk van de aard van de ondergrond, de doelstelling van het onderzoek, de te verwachten densiteit en spreiding van sporen en vondsten en de terreingesteldheid (CGP 8.6.2).

Op basis van deze criteria werd er gekozen voor proefsleuven van 1,8 – 2 m breed. In moeilijk leesbare bodems kan er voor bredere proefsleuven (3 – 4 m) gekozen worden vanuit de overtuiging dat dit de herkenbaarheid en leesbaarheid van de sporen ten goede komt. Echter, recent onderzoek¹⁰ heeft uitgewezen dat bredere sleuven bij continue sleuven eenzelfde dekkingsgraad tot gevolg heeft als de 2 m brede proefsleuven. Daarenboven ligt het gemiddeld aantal sporen dat wordt aangesneden bij 4 m brede sleuven steeds lager in vergelijking met de 2 m brede variant. Vanuit economische redenen wordt er bijgevolg voor 2 m brede proefsleuven geopteerd. Wanneer deze met een maximale tussenafstand van 15 m worden uitgegraven, zullen de sleuven minstens 12,5% van het te onderzoeken terrein blootleggen, zoals in de Code van de Goede Praktijk wordt voorgeschreven (CGP 8.6): De sleuven moeten minstens 10% van het volledige terrein beslaan, tenzij tijdens de uitvoering van de werking grote bodemverstoringen worden vastgesteld. In totaal moet minstens 12,5% van het terrein onderzocht worden. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen. De oriëntatie van de proefsleuven wordt voorgesteld omdat dit inspeelt op de terreingesteldheid van het projectgebied.

De proefsleuven en noodzakelijke kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. De proefsleuven worden aangelegd op het bovenste archeologische niveau waarop grondsporen te zien zijn. De teelaarde en het eventuele onderliggende colluvium worden verwijderd.

De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

¹⁰ Haneca e.a. 2016

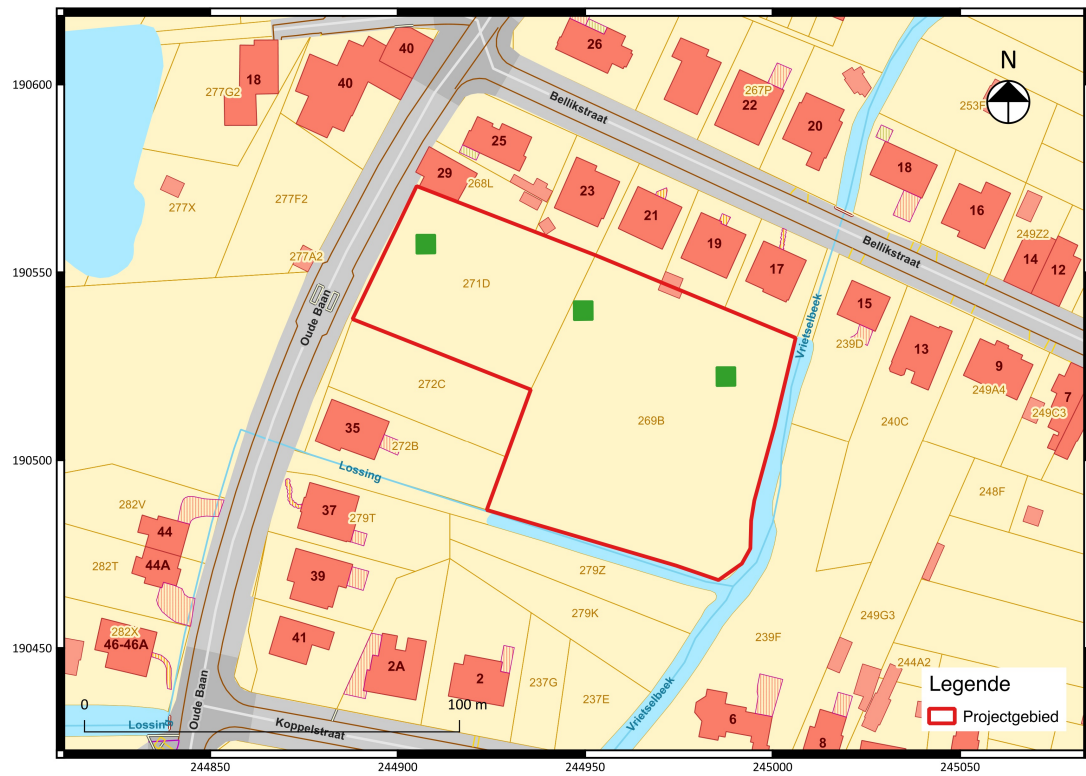

Fig. 3.2: Projectie van het voorgestelde proefputtenplan op het kadaster.

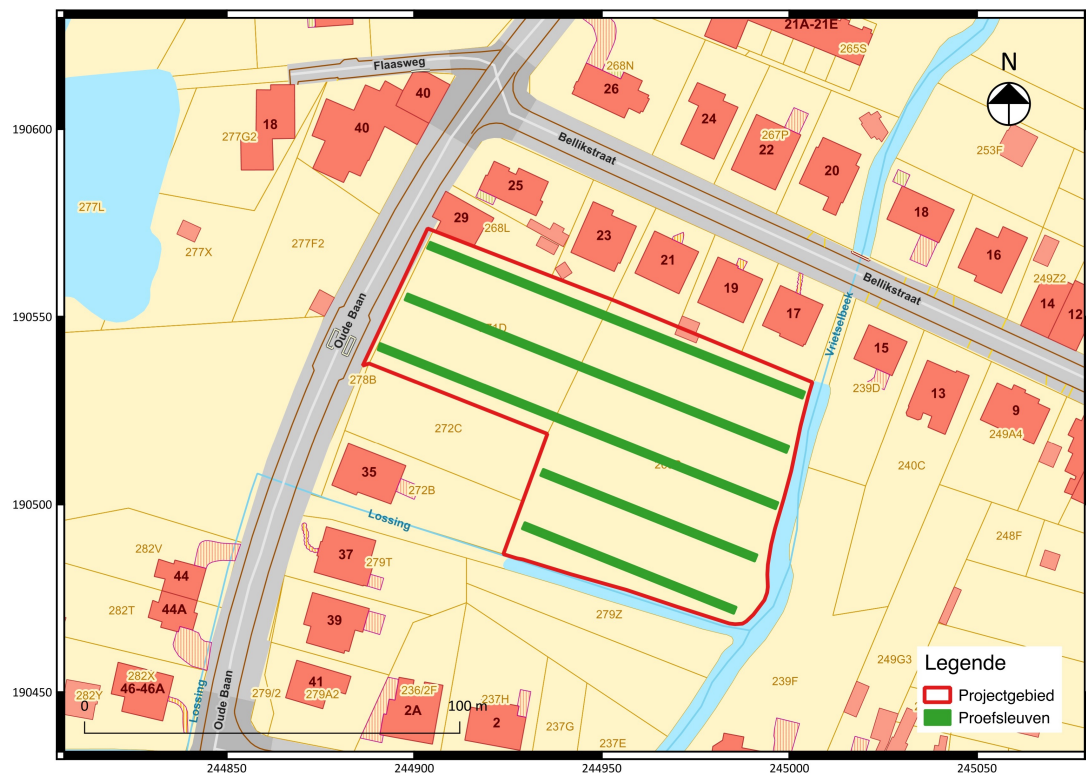

Fig. 3.3: Projectie van het voorgestelde sleuvenplan op het kadaster.